

Meuleman

de hulp wordt besteed en een grotere zekerheid met betrekking tot de vraag voor welk doel deze gelden worden aangewend.

Wij hebben principiële bezwaren tegen steunverlening aan opstandige bewegingen, zowel wanneer de overheid als zodanig kan worden gekenmerkt als wanneer andere organisaties daartoe zijn overgegaan. Ook de steun van de Wereldraad van Kerken aan bevrijdingsbewegingen en anti-apartheidsacties willen wij beschouwen als een verkeerde mentaliteitsbeïnvloeding. Wij keuren dit dan ook af.

Wanneer ons uitgangspunt is, dat ontwikkelingshulp een opdracht is, die wij moeten vervullen, dan zal daarbij de zending als goddelijke roeping ook van onze overvloed mogen meedelen wat betreft degenen, die in honger en armoede leven. Wij willen vooropstellen dat in de eerste plaats steun zal worden gegeven in de vorm van voedsel en dat er geen financiële steun zal worden gegeven aan zogenaamde bevrijdingsbewegingen die geen steun nodig hebben en slechts ten doel hebben, bestaande regeringen omver te werpen. Bij de algemene beschouwingen hebben wij ook hierop aangedrongen. Wij doen nu weer een dringend beroep op de Regering om hierop toe te zien. Wat de uitwerking is van een zogenaamde bevrijdingsbeweging kunnen wij bij voorbeeld zien in Angola, waar de elkaar bestrijdende bevrijdingsbewegingen veel bloed vergieten, zoals ons zeer recentelijk in de pers wordt medegedeeld. Laat dit voor de Regering een waarschuwing zijn.

□

Mevrouw Van den Heuvel-De Blank (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! De Minister van Ontwikkelingssamenwerking heeft enkele weken geleden een symposium georganiseerd ter voorbereiding van de zevende speciale zitting van de VN-Assemblee. Daar zijn beharigenswaardige woorden gesproken. Zo heeft bij voorbeeld de Minister-President in zijn welkomstwoord enkele kritische kanttekeningen gemaakt bij de uitspraak van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, de heer Kissinger. Deze had in Kansas City laten weten dat naar zijn mening het huidige economische systeem de wereld goed heeft gediend, omdat dit in de laatste 25 jaar gezorgd heeft voor een voortdurende en nooit eerder vertoonde economische groei. Naar mijn mening heeft de Minister-President de heer Kissinger veel, wat mij betreft

wellicht te veel eer bewezen door op te merken dat deze visie respectabel is. Gelukkig voegde de heer Den Uyl hieraan onmiddellijk toe: Maar is deze visie ook overeenkomstig de waarheid?

Ik zal mijn beperkte spreektijd niet gebruiken om de alom bekende cijfers voor te leggen wat de verdeling van de resultaten van die economische groei over de wereld betreft. Men zou die cijfers ook bij de minister van buitenlandse zaken van de Verenigde Staten bekend mogen veronderstellen. Hoe men met die cijfers op tafel tot de conclusie kan komen dat wij met het huidige economische systeem uit de voeten kunnen, is mij een raadsel. Gelukkig blijkt uit de woorden van de Minister-President en ook van de Nederlandse Minister van Ontwikkelingssamenwerking een geheel andere instelling. Het is duidelijk dat zij zo zeer worstelen met de problemen van ongelijke verdeling van inkomen, kennis en macht, dat zij de strijd voor meer gelijkheid willen voeren zonder daarbij ten koste van alles het huidige economische systeem in stand te willen houden. Het is een systeem dat volstrekt ontoereikend is gebleken om antwoord te geven op de mondiale problemen. Misschien kan Minister Pronk de voorstellen die hij, zij het dan niet in functie, heeft gedaan in de vergadering van de Wereldraad van Kerken in Montreux nog eens ter lezing aanbevelen aan de politieke leiders van het land dat bij uitstek in staat is, invloed uit te oefenen op het wel en wee van de wereld. Hoewel, nadat ik de woorden van de heer Louwes in deze Kamer heb gehoord, bij wie ik de tekst van de rede in Montreux bekend veronderstel, vraag ik mij af, of wie niet wil leren ooit zal leren. Het beleid van een Minister of van een Regering kan niet uitsluitend beoordeeld worden aan schone filosofische woorden over toekomstige ontwikkelingen hoe waardevol die ook zijn. Bewindslieden die de moed hebben, zich op een dergelijke duidelijke manier uit te spreken, lopen het risico dat hun praktische beleidsmaatregelen, ook als die problemen betreffen die op korte termijn moeten worden opgelost, worden getoetst aan de door hen zelf geformuleerde langetermijndoelstelling. Wie in de toelichting op de begroting van deze Minister leest:

'Belangrijke nieuwe componenten worden gevormd door de bijdragen aan de herstructurering van de Nederlandse economie' en verder 'Binnenkort zal met het oog op de behandeling van de desbetreffende begrotingen

een uitwerking van het te voeren beleid aan de Staten-Generaal worden toegezonden' moet, na het bestuderen van de nota inzake de herstructurering van de Nederlandse economie en de ontwikkelingsamenwerking, waarvan deze Minister de tweede ondertekenaar is, met een flinke kater achterblijven. Ik hoop, dat mij wordt toegestaan, enige woorden aan deze nota te wijden, waarnaar in de memorie van toelichting zo nadrukkelijk wordt verwezen. Hoewel ook in deze nota de formulering van de doelstelling op lange termijn niet ontbreekt, blijkt er weinig reden tot enthousiasme als men de voor de naaste toekomst gedachte maatregelen overziet. Men vraagt zich dan teleurgesteld af: Is dat nou alles. Het enige perspectief, dat aan de arme landen wordt geboden is het overnemen van industrie, die door Nederland wordt afgestoten, omdat zij structureel zwak en perspectief-arm' is. Wat is nu eigenlijk het belangrijkste Nederlandse criterium bij de herstructurering van de economie, bij het streven naar een nieuwe economische orde, het economisch belang van Nederland, of de belangen van de ontwikkelingslanden? Moeten de ontwikkelingslanden profiteren van gaten, die vallen in de Nederlandse economie, of zijn wij bereid, uiteraard met grote zorgvuldigheid, ruimte te maken? Ik wil graag toegeven, dat zeker in de huidige economische situatie wel eens maatregelen moeten worden genomen, die niet geheel in overeenstemming zijn met de lange-termijn-doelstellingen om te voorkomen, dat de zwakste groepen in onze samenleving alleen het offer brengen, dat met het oog op de door ons gewenste economische orde moet worden gevraagd van ons allen, maar in de allereerste plaats van de economisch sterkste groepen. In dat licht bezien hebben wij er dan ook volledig begrip voor, dat een miljardeninjectie heeft plaatsgevonden in de Nederlandse textielindustrie. De Regering heeft daartoe in het kader van de werkloosheidsbestrijding besloten. Maar dat mag ons de ogen niet doen sluiten voor het feit, dat deze maatregel op de lange termijn gezien indruist tegen het herstructureringsbeleid, dat wij- en met ons de Minister - bepleiten. Het zal dringend nodig zijn, dat een herstructureringsplan op lange termijn wordt ontwikkeld, dat heel wat meer omvat dan in de nota Lubbers-Pronk wordt aangekondigd. Wij kunnen ons niet onttrekken aan de indruk, dat zelfs deze Minister de gevolgen van een dergelijk herstructureringsbeleid niet ge-

Van den Heuvel-de Blank

heel overziet. Immers, op 1 mei verklaarde hij in een televisie-uitzending, sprekend over het overbrengen van textielindustrie door Nederlandse bedrijven uit Tilburg naar Tunesië, dat dit proces aanvankelijk schadelijke gevolgen voor Nederland zou hebben, maar dat het op den duur, aldus de Minister, in beider voordeel zou zijn, omdat Tunesië wint aan koopkracht voor Nederlandse producten en omdat Nederland als vervoersland verdient aan het vervoer.

Op 24 mei na het eerder door mij genoemde symposium verklaarde de Minister voor KRO-Brandpunt, dat herstructurering grote nadelen voor Nederland met zich brengt en dat ingrijpende aanpassingen nodig zijn. Misschien wil de Minister nog eens uitlegen, hoe het nu eigenlijk zit. Natuurlijk hopen wij, dat tijdens de zevende speciale zitting van de VN-Assemblee een begin wordt gemaakt met het opzetten van een overall-plan, waaraan het korte-termijn-beleid voortdurend kan worden getoetst. Over de inzet van Nederland bij deze gebeurtenis zijn wij met de nota herstructurering in de hand niet geheel gerust. Vage uitspraken over noodzakelijk internationaal overleg en verwijzing naar structuuronderzoek, uit te voeren in en door niet meer levensvatbare bedrijven, zijn gezien het immense probleem, waarom het hierbij gaat, natuurlijk beneden de maat. Wij zullen graag door de Minister gerustgesteld worden over de intenties van de Nederlandse Regering bij deze Assemblee. Misschien kan hij ons dan ook meedelen, of in dit verband overleg wordt gepleegd met de vakbeweging. Is er van die zijde een reactie gekomen op de genoemde structuurnota? Deze gigantische operatie kan immers alleen tot een goed einde worden gebracht in nauw overleg met degenen, die het meest direct, dat wil zeggen in hun bestaan van elke dag, getroffen zouden kunnen worden door herstructureringsmaatregelen.

Dit brengt mij op de rol van de multinationals in dit proces. Mijn fractie deelt de mening van de Minister, uitgesproken in de toelichting op de begroting, dat multinationale ondernemingen momenteel veelal een beslissende invloed hebben op de grondstoffenmarkten en dat die invloed moet worden teruggedrongen.

Vooraf omdat wij met de Minister van mening zijn dat de doelstellingen van deze ondernemingen van andere aard zijn dan die waarop te sluiten overeenkomsten dienen te zijn gericht

— en dit is naar mijn mening wat anders dan die multinationale ondernemingen verdacht maken — zien wij met belangstelling de nota over die multinationale ondernemingen tegemoet, waaraan de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking naar hij ons heeft meegedeeld, in die zin meewerkt, dat hij ervoor zorgt dat het rapport recht doet wedervaren aan de bijzondere positie van de ontwikkelingslanden en aan de meest recente internationale ontwikkelingen en analyses daarvan in internationale fora. Wij hopen dat wij dit zo mogen vertalen dat deze Minister ervoor kan zorgen dat de doelstellingen van de multinationale ondernemingen ondergeschikt zullen worden gemaakt aan het veel grotere doel van meer rechtvaardigheid op wereldniveau.

Overigens zouden wij van de Minister graag de verzekering willen hebben dat de Nederlandse delegatie naar deze 7de speciale zitting duidelijke opdrachten krijgt. Wij kunnen ons niet onttrekken aan het gevoel dat het stemgedrag van Nederlandse delegaties niet altijd logisch voortvloeit uit de geformuleerde beleidsuitgangspunten. Ik noem in dit verband de VN-conferentie over de industrialisatie in de Derde Wereld die onlangs in Lima is gehouden. Bij stemming over de paragraaf waarin het recht tot nationaliseren van buitenlandse industrieën en investeringen werd vastgelegd, stemde de Nederlandse delegatie tegen. Ik moet zeggen: hier begrijp ik totaal niets van. Of de verklaring zou moeten zijn dat Nederlands hoogste prioriteit onder alle omstandigheden is, een eensgezind optreden van de EEG-landen. Wij zouden het een kwalijke zaak vinden als het nastreven van Europese eenheid zou leiden tot het tegenstemmen op een zo belangrijk en ons inziens principiële punt.

Dat betekent niet dat wij bij andere gelegenheden, als het gaat om het realiseren van een ontwikkelingsbeleid voor een aantal arme landen, niet tot enig compromis bereid zijn. Het Verdrag van Rome is een voorbeeld van een dergelijk compromis. Wij waarderen de inzet waarmee de Minister getracht heeft meer te bereiken dan waarvan in dit verdrag sprake is. Deze overeenkomst kan desondanks beschouwd worden als een stap op weg naar een wereldwijd ontwikkelingsbeleid. Wij zullen het op prijs stellen van de Minister te vernemen wanneer tot ratificatie van dit verdrag wordt overgegaan.

Hetgeen de Minister ons heeft geantwoord op onze vragen over de

overlegstructuren welke een rol spelen bij het bepalen van zijn beleid, heeft ons er niet van overtuigd dat deze structuren optimale kansen geven voor dat beleid. In een door mijn partij uitgebracht discussiestuk is gesuggereerd de departementale indeling zodanig te wijzigen dat een 'echte' Minister voor Ontwikkelingssamenwerking toereikende bevoegdheden krijgt op alle het ontwikkelingsbeleid rakende gebieden. Blijkens een interview in 'Elseviers Weekblad' heeft de Minister naar aanleiding hiervan gezegd: daar ben ik het niet mee eens. Hij wijst in dit verband op het gevaar van een 'kaltgestelde' Minister voor Ontwikkelingssamenwerking met eigen portefeuille. Misschien wil de Minister nog eens een poging doen ons te overtuigen. Mij ontgaat waarom een minister met bevoegdheden op al zijn beleidsterreinen minder goed kan functioneren dan een minister die voor de realisering van zijn beleid mede van zijn ambtgenoten afhankelijk is.

Herhaaldelijk vermeldt de Minister in de toelichting op de begroting het moeizame internationale overleg waarbinnen de opvattingen van deze Regering, die oprechte pogingen doet recht te doen aan de veelbesproken spreiding van inkomen, kennis en macht op mondiaal niveau, moeten worden waar gemaakt. Wij veronderstellen dat deze Minister wel eens blij zal zijn als hij zich kan bezighouden met directe hulpverlening, waarbij de beslissingen in Nederland kunnen worden genomen.

De criteria die de Minister bij dit beleid hanteert hebben onze instemming, mits deze natuurlijk niet dogmatisch worden toegepast. De Minister geeft er blijk van flexibel beleid te willen voeren door uit te spreken dat de ontwikkelingen van de laatste jaren aanleiding geven tot het verlenen van additionele hulp voor acute nood. Graag zouden wij daarom met een beroep op deze flexibilititeit enkele vragen willen voorleggen:

Hoe denkt de Minister te reageren op de acute nood in Indo-China? In de huidige begroting is voor hulp aan met name Noord-Vietnam een bedrag van 30 mln. opgenomen. Zoals de Minister ongetwijfeld zal weten heeft de Zweedse Regering inmiddels besloten haar hulp aan dit gebied aanzienlijk uit te breiden. Mogen wij eens van de Minister vernemen welke plannen Nederland heeft?

Ik neem aan dat ik deze Minister niets nieuws vertel als ik wijs op de grote invloed die uitgaat van vrouwen, over het algemeen nog steeds de op-

Van den Heuvel-de Blank

voeders van de nieuwe generatie, op de ontwikkeling van een ontwikkelingsland. Op welke wijze stimuleert deze Minister het ter hand nemen van speciaal op vrouwen gerichte projecten? Dat brengt mij meteen tot mijn volgende vraag.

De Minister heeft bemoeienis gehad met de samenstelling van de Nederlandse delegatie naar de in Mexico te houden conferentie in het kader van het jaar van de vrouw, waar het ontwikkelingsbeleid veel aandacht zal krijgen. Na enige druk van de zijde der emancipatie-bewegingen is de samenstelling van de delegatie enigszins aangepast, zodat niet – zoals in het verleden zo vaak is gebeurd – uitsluitend mannen óver, maar zonder vrouwen over hun toekomst beslissen. De procedure die bij de samenstelling van de delegatie is gevolgd, is niet bepaald bevorderlijk geweest voor het deelnemen van vrouwen die hetzij door hun werk, hetzij door gezinsomstandigheden, hetzij door een combinatie van beide, slechts na het treffen van talrijke voorzieningen in staat zijn, uitnodigingen voor het deelnemen aan dit soort gebeurtenissen aan te nemen. Eerl termijn van twee weken, liggen tussen de datum van uitnodiging en die van vertrek, is hiervoor volstrekt onvoldoende. Graag zouden wij van de Minister de toezegging hebben, dat zoiets in de toekomst vermeden zal worden. Misschien kan hij ook zijn collega's het alom hierover levende misnoegen medelen.

Wij hebben de Minister geprezen om zijn flexibiliteit ten aanzien van het introduceren van additionele hulp voor acute nood. Als een van de argumenten hiervoor noemt hij de ontwikkelingen die zich in een dekolonisatieproces kunnen voordoen. De Minister zegt hierover: 'Het kunnen ook klasse- of kastesystemen zijn die ertoe leiden dat groepen van de bevolking in een uitschotpositie leven.' Deze woorden van de Minister kwamen mij in herinnering toen ik hoorde van zijn afwijzing van twee projecten die door de SOSV als mede-financieringsprojecten in Zuid-Afrika waren aangemeld. Het argument van de Minister is dat Zuid-Afrika niet als ontwikkelingsland kan worden aangemerkt. Hier wordt een criterium tot dogma verheven. Het kan toch niet de bedoeling zijn van deze Minister, die in het kader van het directe hulpprogramma zoveel begrip heeft voor de extra moeilijke positie waarin groepen, klassen of kasten zich bevinden, om de zwarte bevolking van

Zuid-Afrika extra te straffen? In de eerste plaats delen de zwarte Zuidafrikanen door het verfoeilijke apartheidbeleid van de blanke regering van hun land niet in de welvaart van dat land. Als dan de Nederlandse vakbeweging te hunnen behoeve projecten wil opzetten die indirect een verbetering van hun situatie tot gevolg kunnen hebben, wijst de Nederlandse Minister van ontwikkelingssamenwerking de projecten af met verwijzing naar die welvaart, waaraan de zwarte bevolking part noch deel heeft. Mijn moeder pleegt in zo'n geval te zeggen: 'Nou gaat me de lamp uit!' Misschien kan de Minister deze lamp weer voor mij aansteken.

Mijnheer de Voorzitter! De geruchten over de bezuinigingen die als gevolg van de moeilijke situatie van 's lands financiën zullen moeten worden doorgevoerd, zijn talrijk. Wij begrijpen dat in moeilijke situaties niet alle uitgavenposten ongemoeid kunnen blijven, maar namens mijn fractie wil ik hier uitspreken, dat het naar onze mening uitgesloten moet worden geacht, dat de moeilijke financiële situatie waarin wij verkeren invloed zal hebben op de begroting van ontwikkelingssamenwerking die voor 1976 wordt voorbereid. Bij de opstelling van 'Keerpunt '72' is dit onderdeel van het beleid uitdrukkelijk uitgesloten van eventueel noodzakelijkerwijs aan te brengen bezuinigingen. Wij rekenen erop, dat de huidige Nederlandse Regering haar beloften aan de Derde Wereld, ook in een minder rooskleurige situatie, nakomt.

□

De heer **Albeda** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb het genoegen vanmiddag te spreken namens de drie christen-democratische fracties in deze Kamer. Overeenkomstig de taak van de Kamer wil ik vooral spreken over de visie van de Minister op wat langere termijn op het ontwikkelingsproces en daarmee de problematiek van de nieuwe wereldeconomische orde. Wanneer de ontwikkelingssamenwerking wordt besproken, is er aanleiding voor de verzuiming dat wij eigenlijk onvoldoende weten van de fundamentele processen van de ontwikkeling zelf, te weinig eigenlijk om een ontwikkelingsbeleid te kunnen voeren. Om onze onkunde te maskeren misschien en om toch uitgangspunten te hebben voor een beleid, werden diverse modellen ontwikkeld, die elk een gestileerd beeld van de werkelijkheid geven en die al naar de omstandigheden in het betrokken gebied kunnen voldoen of niet voldoen.

Wij hebben lange tijd gewerkt met een model dat ervan uitging dat de ontwikkelingslanden van vandaag de ontwikkeling van de huidige ontwikkelde landen moeten doormaken. Die veronderstelling leidt ertoe dat ontwikkelingsamenwerking met name het tekort aan besparingen voor de arme landen zou moeten opvangen, dat hinderpalen voor die ontwikkeling moeten worden weggenomen en dat kennis over moderne productieprocessen moet worden overgedragen; kortom, dat onze ervaring van de 18de en de 19de eeuw en het begin van deze eeuw als relevant voor de arme landen moet worden gezien.

De laatste jaren komen wij daarop naar mijn indruk steeds duidelijker terug. Met name Tibor Mende heeft gewezen op de fundamentele verschillen tussen de positie van de arme landen thans en die van de thans ontwikkelde landen een eeuw geleden. De achterstand van de arme landen is te groot, met name het verschil in economische infrastructuur frustreert elk functioneren van een klassiek economisch ontwikkelingsmodel, gebaseerd op het inlopen van achterstand door comparatieve kosten voor delen der arme landen. Het verschil in levenspeil tussen arme en rijke landen vormt een geheel nieuwe factor. De leidende groepen van de arme landen nemen het levenspeil der rijke landen over, Tibor Mende spreekt van de besmettende werking van het Westerse levensmodel. Daardoor ontstaat in de arme landen een scherpe tweedeling tussen een arm blijvende massa en een kleine moderne sector, die al ontwikkelende niet zoals men zou verwachten de massa geleidelijk meeneemt, maar veeleer zich ten koste van de rest ontwikkelt.

Vanuit die visie is het niet zo'n erg grote stap naar een neo-marxistisch ontwikkelingsmodel, waarin ieder functioneren van de ondernemingsgewijze produktie wordt gezien als het creëren van een uitbuitende minderheid. Ontwikkelingssamenwerking leidt dan slechts tot het versterken van de banden tussen deze uitbuitende minderheid en de elite van de rijke landen. Op grond van die mogelijkheid van besmetting der levensstijl van de leidende groepen in de arme landen kan men dan komen tot het voorstel van een zekere quarantaine, door de arme landen vrijwillig aan zich zelf op te leggen. Dat voorstel is met name door Tibor Mende gedaan; het vertoont gelijkenis met het beleid van China. Op grond van de mogelijke uitbuiting door private ondernemingen kan